

Omagiu lui George Astaloș (1933-2014), ultimul argotin

de **Laurențiu BĂLĂ**

Universitatea din Craiova (România)

Departamentul de Limbi Moderne Aplicate

Ibala@central.ucv.ro

argoul este pentru limba literară ceea ce este jazz-ul pentru muzica simfonică
George Astaloș

GEORGE ASTALOȘ a murit, pe 27 aprilie 2014, lăsându-ne mai săraci, mai singuri și, mai ales, mai triști, căci boemul poet, dramaturg, romancier, eseist era înzestrat cu un deosebit simț al umorului, prezență constantă în scrierile sale, de la titlurile unora dintre ele (*Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-i la Paris* sau *Mirosul banilor. Epopeea fiscală a unui român de pe malul Senei*, roman epistolar), până la piesele de teatru, de la versurile sale (mai ales cele din *Cânturi de ocnă*), până la interviurile și aparițiile sale publice.

Dar latura personalității sale complexe asupra căreia ne vom opri în acest modest omagiu este fără îndoială cea de *argotin* (cum îi plăcea să-i numească pe creatorii anonimi și pe utilizatorii argoului), căci el rămâne, cu siguranță, ultimul mare *argotin* adevărat de la noi, după ce Florin Pucă, Tudor George, Teodor Păcă, sau George Apostu și alți boemi din alte vremi l-au și ne-au părăsit pe rând!

Statutul său de teoretician al argoului, dar mai ales cel de practician este greu de egalat, deși, uneori, în scrierile sale a vehiculat teorii de-a dreptul fanteziste sau în total dezacord cu opiniile unanim împărtășite de specialiști, așa cum este originea termenului *verlan*, care denumește o variantă de argou francez ce constă în inversarea silabelor pentru a face cuvintele mai greu de recunoscut, de exemplu *meuf* pentru *femme* 'femeie', și despre care el susține că ar proveni din... *verte-langue* [1], ceea ce este pur și simplu o fantezie, căci de fapt, etimologia termenului este metateza locuțiunii adverbiale *à l'envers* → *vers-l'an*, așa cum susțin toți marii argotologi francezi. Ba chiar, dacă e să-i dăm crezare lui Auguste Le Breton, care își arogă paternitatea termenului, acesta ar trebui scris *verlen*! [2]

Un alt exemplu de etimologie controversată oferită de Astaloș este cea a termenului *lovele*, unul dintre cei mai utilizați pentru a denumi, în argoul românesc, banii [3]. Din cele trei ipoteze etimologice avansate de el în legătură cu acest termen niciuna nu se referă la originea țigănească a acestui termen [țig. *lovo* (pl. *love*)], deși același etimon a dat în argoul francez *lové(s)*!

Din păcate, talentul său de inegalabil *argotin* nu s-a păstrat decât în puține scrieri. Cea mai importantă dintre ele ar fi fost, fără îndoială, un dicționar de argou românesc, dar al cărui manuscris a fost pierdut de autor, după cum povestea acesta în 1993, în timpul peregrinărilor sale pariziene! În aceste condiții, merită remarcate eseurile sale despre argou apărute în volumul *Utopii. Eseuri, urmate de confesiuni biografice* (București, Editura Vitruviu, 1997) și intitulate „Disertație asupra argoului. *Istoric. Limba nu plătește drepturi de autor. Vorbirea paralelă: Argoul, utopie a comunicării*” și, respectiv, „În întâmpinarea argoului. *Confesiune biografică*”, acestea reprezentând o contribuție teoretică prețioasă la argotologia românească.

Volumul de versuri *Pe multe de șuriu* (subintitulat *Cânturi de ocnă* cu microglosare argotice și desene de Constantin Piliuță, București, Editura Tritonic, 2001), este, probabil, cea mai încheată realizare literară în care argoul românesc apare, alături de clasicul roman *Groapa* al lui Eugen Barbu și de unele texte din volumul *Argotice* al marelui Nichita Stănescu. Toate cele 12 cânturi argotice care alcătuiesc volumul poartă titluri extrem de sugestive: *Balada trișorului scopit*, *Balada mincinosului zelos*, *Balada martorului ocular*, *Balada gagicăresii păguboase*, *Balada nedumiritului ancestral*, *Balada încornoratului pirpiriu*, *Balada exilatului imaginar*, *Balada pălicarului luat cu 324*, *Balada visătorului de lux*, *Balada iubărețului de drept comun*, *Balada fetelor din cruce*, *Balada americănesii visate*. Fiecare „cânt de ocnă” este urmat de un microglosar argotic, atât de folositor multora dintre cititori pentru înțelegerea versurilor ce compun cântul respectiv, dar și pentru harul de povestitor cu care Astaloș încearcă să lămurească etimologia unor termeni, originea unor construcții.

În final, cititorul se bucură de un dublu câștig: pe de o parte literar, căci are la dispoziție un volum de versuri scrise cu un talent, o vervă și un umor ce nu credem că vor fi egalate prea curând în literatura română de factură... argotică, dar și un minidicționar (sau măcar un microglosar!) explicativ și, uneori, etimologic al argoului românesc, rămas până azi, din păcate, unic!

Credem, de asemenea, că ar merita adunate într-un volum toate interviurile lui George Astaloș, apărute de-a lungul anilor în nenumărate reviste, și în care referirile sale la argou constituie un punct de vedere extrem de interesant, venind din partea unui practician *averti*, cum spun francezii, al argoului, al unuia înăscut și nu de conjunctură cum, din păcate, literatura română de azi ne oferă în numeroase scrieri ce au pretenția de a reda limbajul argotic românesc.

Poate că nu există o încheiere mai bună a acestui omagiu adus în paginile revistei *Argotica* boemului incorigibil care a fost George Astaloș decât propriile sale premonitorii ziceri, precum și sonetul pe care și l-a auto-închinat cu aproape două decenii înainte de a se duce să-și țină, veșnic mucalit, promisiunea făcută în ultimul vers:

Ciclul *In Memoriam* a început în 1978 cu sonetul închinat lui Tudor Pâcă, sonet căruia i-au urmat cele dedicate lui George Apostu, Tudor George, Ion Vlad, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Victor Roman etc. La „etc.” intru și eu, care mi-am făcut propriul meu „sonet mortuar”, temându-mă că foștii mei complici de tribulații subversive mă vor lăsa să mă prezint cu mâna goală în fața Sfântului Toma, deținătorul catastifului cu păcatele omenirii.

(1997: 15)

S-A DUS POETUL MEȘTER ÎN SONETE
LĂSÂNDU-VĂ PE VOI SĂ TRAGEȚI GREUL
VENISE TIMPUL SĂ SCOATĂ MARDEIUL
CA SĂ IA STIXU-N LARG PE ÎNDELETE

SONETE V-A FĂCUT CÂT PENTELEUL
CU RIME PERGAMUTE PE TĂIETE
ȘI-ACUM SE DUCE-N DALBE PIRUETE
CA SĂ-I DESCHIDĂ CERURILE ZEUL

FĂCUT-AM DOAMNE LA AMICI PORTRETE
PRINZÂNDU-LE ÎN PAIȘPE VERSURI EUL
FĂRĂ SĂ LE DESCÂNTEC PORTMONEUL

PĂCĂ IONESCU VLAD AHOE-ZMEUL
APOSTU ROMAN PREDĂ-MOROMETE
MĂ IARTĂ, DOAMNE, VIN SĂ-I DUC LA FETE
(„AUTO-SONET” / ÎN PROPRIA MEA MEMORIE / PARIS / 1995) [4]

NOTE

- [1] „Pe lângă aceste două născociri inutile [este vorba de „esperanto” și de „volapük”, nota noastră, LB], până și „păsăreasca” micilor noștri români sau verlan-ul copiilor din Hexagon („verlan”: verte-langue) sunt de inspirație mai firească (...)” (George Astaloș, „Disertație asupra argoului. Istorice. Limba nu plătește drepturi de autor. Vorbirea paralelă: Argoul, utopie a comunicării”, în: *Utopii. Eseuri urmate de confesiuni biografice*, București: Vitruviu, 1997, p. 105).
- [2] Auguste Le Breton, *Le Monde*, 8-9.XII.1985, apud J.-P. Colin, J.-P. Mével, C. Leclère, *Dictionnaire de l'argot français et de ses origines*, préface A. Boudard, Paris: Larousse, 2002, s.v. «Verlan».
- [3] „Lovele: bani. De la unitatea monetară bulgară „leva”. Intrat în vorbirea paralelă prin intermediul marginalilor din Constanța, care făceau contrabandă, avându-i ca parteneri (printre alții) pe marinarii bulgari. Din surse mai puțin convingătoare, vocabula „lovele” ar fi de extracție idiș, venind de la un comerciant bogat din Cernăuți (Lowen, Levy sau Lowenthal), devalizat de doi spărgători din București, care ar fi găsit la domiciliul victimei o imensă sumă de bani. Istoria a fost povestită de Urucu Gheorghe, zis „Lăcătușu” (spărgătorul), într-o cofetărie din Predeal, pe timpul raidurilor „Brigăzii Fulger” comandată de Alimănescu. Analizând derivatele vocabulei „lovele” (lovă, lovea, lovescu), prima variantă ni se pare mai plauzibilă decât a doua. Există și o altă ipoteză, potrivit căreia „lovele” ar veni de la o monedă veche ce avea gravată pe una din fețele ei imaginea unui leu (Löwe; lov). Denumirea generică a unității monetare românești („leu”), a influențat cu siguranță inspirația poetică a argotului, conducându-l la creația vocabulei „lovele.” (George Astaloș, „Microglosar argotic 1”, în: *Cânturi de ocnă*, București, Tritonic, 2001, p. 37).
- [4] Sonet inclus în volumul *Parcurs*, București, Editura Eminescu, 1997, p. 289, după ce în prealabil fusese publicat în revista *Cronica*, Iași, Nr. 20, Anul XXX, 31 octombrie 1995.

